

Hitelezési folyamatok

2014. november

Hitelezési folyamatok

2014. november

Hitelezési folyamatok

(2014. november)

Az elemzést készítette: Dancsik Bálint, Winkler Sándor

(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: dr. Balog Ádám alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A *Hitelezési folyamatok* című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár- és nem árjellegű feltételeket. A nem árjellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az árjellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezenkívül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák a következők.

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a hitelintézeti szektor mérlegstatisztikái alapján. Az új kihelyezések volumene és a hitelintézeti hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül. 2013 negyedik negyedévével az elemzés a teljes hitelintézeti szektor (bankrendszer és fiókok, szövetkezeti hitelintézetek) hitelezési folyamatait mutatja be.
- A nem árjellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 85–95 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A hitelezési felmérésben árjellegű feltételek – a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak – is szerepelnek kvalitatív módon.
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz árjellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható a referenciakamatra, illetve a referenciakamat feletti felárra.
- A hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.
- A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

TARTALOMJEGYZÉK

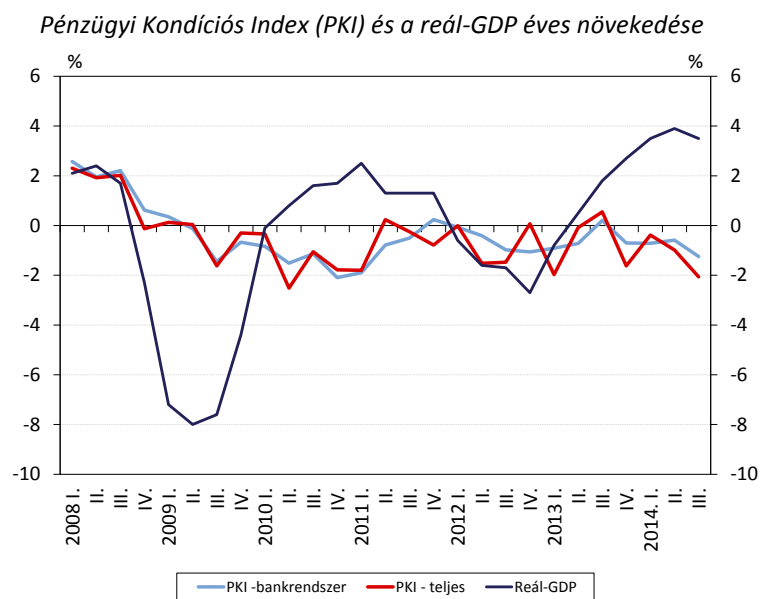
1. Vezetői összefoglaló	5
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	6
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	11
Melléklet: Módszertani megjegyzések	16

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

2014 harmadik negyedévében a tranzakciók hatására érdemben bővült a vállalati szektor hitelintézetekkel szemben fennálló hitelállománya. A folyósított hitelek volumene 97 milliárd forinttal haladta meg a törlesztések nagyságát, a hitelállomány bővülése továbbá szinte teljes egészében a forinthitelek növekedésének tudható be. A harmadik negyedév végére közel 400 milliárd forintig emelkedett a Növekedési Hitelprogram (NHP) második szakaszának keretén belül folyósított hitelek teljes volumene. A Monetáris Tanács egyrészt a program keretösszegének 1000 milliárd forintra emelése mellett döntött, másrészt a hitelek szerződéskötésének határidejét egy évvel, 2015 végéig meghosszabbította. A vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme -2 százalékra mérséklődött, ami az NHP első szakaszán belül egy évvel korábban megvalósult, nagy volumenű hitelkiáramlás erős bázishatására vezethető vissza. A vizsgált időszak folyamán tovább mérséklődtek az új kibocsátású piaci alapú vállalati hitelek finanszírozási költségei, a kamatfelár mellett ezzel már az új vállalati hitelek nominális kamatlába is kedvezőnek számít régiós összehasonlításban. Továbbra is igaz azonban, hogy a kedvező árjellegű feltételeket csak a bankok által hitelképesnek ítélt vállalkozások képesek kihasználni. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a vállalati hitelek feltételei nem változtak érdemben, és előretekintve sem várható érdemi enyhítés. A válaszadó bankok szerint azonban tovább nőhet a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet, amelyben az NHP-keretemelés hatása is tükröződhet.

2014 harmadik negyedévében tovább mérséklődött a hitelintézetek háztartási hitelállománya, a törlesztések 26 milliárd forinttal haladták meg a folyósításokat. A hitelállomány csökkenése a devizahitelek folytatódó leépülését tükrözi, miközben a forinthitelezésben összességében élénkülés volt tapasztalható. A forinthitelek folyósításai 61 milliárd forinttal haladták meg a törlesztéseket, míg a negyedév folyamán szerződött háztartási hitelek volumene 160 milliárd forintot tett ki, ami 32 százalékkal magasabb értéket jelent az előző év azonos időszakához képest. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a harmadik negyedévben enyhültek a fogyasztási hitelek feltételei, míg a lakáscélú hiteleké nem változott érdemben, sőt a következő félévre előretekintő válaszukban a bankok egy szűkebb köre már a lakáscélú hitelek feltételeinek szigorítását jelezte. A felmérés alapján a bankok elsősorban a lakáscélú hitelek iránti kereslet élénküléséről számoltak be, az elkövetkező félévre pedig további keresletnövekedést várnak mindkét terméktípus esetében. A harmadik negyedév során mérséklődött az új kibocsátású lakáshitelek kamatfelára, ami azonban régiós összehasonlításban még továbbra is magasnak számít.

Az előzetes adatok alapján számított, a vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait, valamint a monetáris kondíciókat összegző Pénzügyi Kondíciós Index szerint a bankrendszer kontrakciós hatása emelkedett a negyedév során, ami elsősorban a fent említett bázishatásra vezethető vissza.

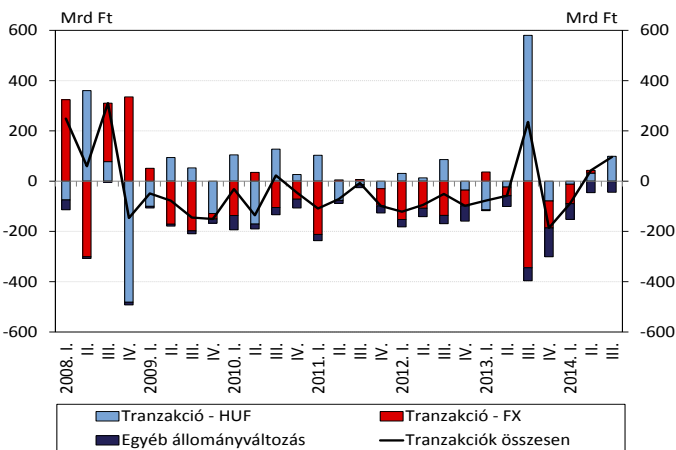
Megjegyzés: Előzetes adatok alapján. A PKI éves növekedési üteme azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi közvetítőszektor (bankrendszer) hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez. Míg a bankrendszeri alindex csak a hitelezéssel kapcsolatos változókat tartalmazza, addig a „teljes” index a monetáris kondíciókat, vagyis a bankközi kamatot és az árfolyamot is.

Forrás: MNB.

2. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A VÁLLALATI SZEGMENSZEN

2014 harmadik negyedében a nem pénzügyi vállalatok hitelintézeti szektorral szemben fennálló hitelállománya a tranzakciók eredményeként érdemben bővült. A folyósított hitelek volumene mintegy 97 milliárd forinttal haladta meg a törlesztések nagyságát, ami szinte teljes mértékben a forinthitelek bővülésének tudható be. A negyedév folyamán közel 400 milliárd forintig emelkedett a Növekedési Hitelprogram (NHP) második szakaszának kihasználtsága, és a Monetáris Tanács egyrészt 1000 milliárd forintra emelte a program keretösszegét, másrészt egy évvel, 2015 végére hosszabbította a hitelszerződések megkötésének határidejét. A negyedéves alapon kedvező folyamatok mellett a vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme -2 százalékra csökkent. A visszaesést az egy évvel korábbi, NHP első szakaszán belül megvalósult nagy volumenű hitelkiáramlás erős bázishatása okozza. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a vállalati hitelek feltételei nem változtak érdemben, és előretekintve sem várható érdemi enyhítés. A válaszadó bankok döntő többsége továbbá a harmadik negyedévben a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet növekedéséről számolt be. A vállalatok finanszírozási költsége összességében tovább mérséklődött, így utóbbi régiós összehasonlításban már nem számít kirívónak, az egyes terméktípusoknál azonban a felárak alakulásában jelentős heterogenitás volt megfigyelhető.

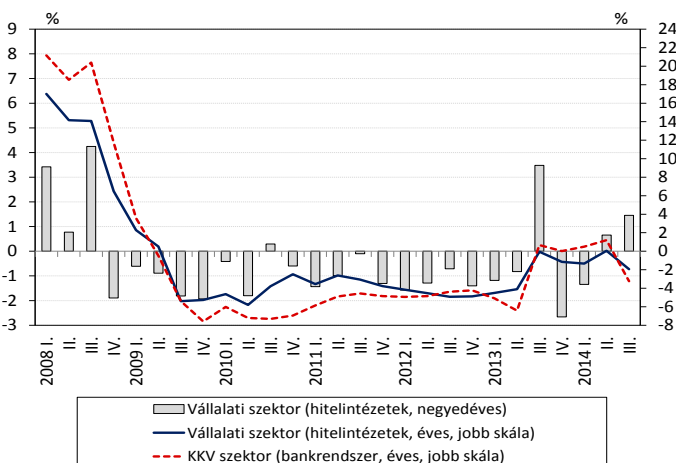
1. ábra: A vállalati hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás.

Forrás: MNB.

2. ábra: A teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

Megjegyzés: A vállalati szektor időszora tranzakciók alapján, míg a kkv-időszor 2013 negyedik negyedévtől becsült tranzakciók alapján számítva.

Forrás: MNB.

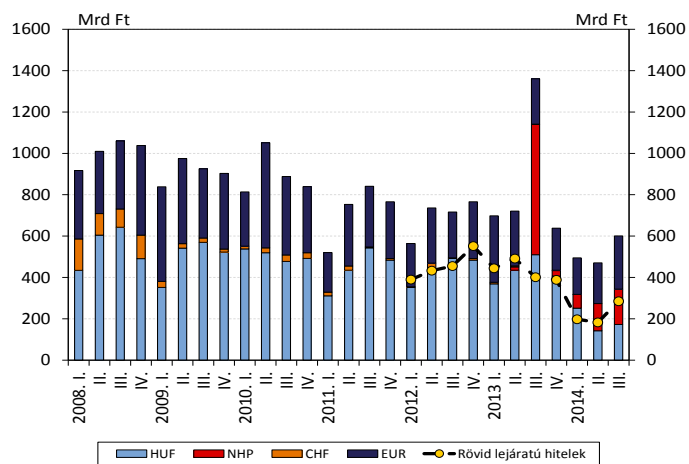
Hazai vállalati hitelezés

A vállalatok forinthitel-állománya érdemben nőtt a tranzakciók hatására. 2014 harmadik negyedében a nem pénzügyi vállalatok teljes hitelintézeti szektorral szemben fennálló hitelállománya mintegy 97 milliárd forinttal emelkedett a tranzakciók hatására (1. ábra). A forinthitelek esetében 99 milliárd forinttal haladták meg a folyósítások a törlesztéseket, míg a devizahitelek tranzakciói mintegy -2 milliárd forintot tettek ki. Az egyéb állományváltozás – azaz a hiteleiírások és átsorolások volumene – a negyedév során összesen 42 milliárd forinttal csökkentette a hitelintézeti szektor vállalati hitelállományát. A negyedév folyamán az éven túli hitelek aránya enyhén emelkedett a teljes állományon belül, így összességében folytatódott a hosszú lejáratú forinthitelek NHP első szakaszának elindulása óta megfigyelhető térnyerése.

Az éves dinamika bázishatás miatt mérséklődött. Az előző év azonos időszaka alatt az NHP első szakaszában végbement nagy volumenű hitelkiáramlásból eredő bázishatás jelentősen csökkentette a 2014 harmadik negyedévi éves dinamikát, különösen a program fókuszát jelentő kkv szegmensben. A negyedév végén a nem pénzügyi vállalatok teljes hitelintézeti szektorral szemben fennálló hitelállományának éves növekedési üteme közel -2 százalékot tett ki. A kis- és középvállalkozások bankrendszeri hiteleinek növekedési üteme szintén mérséklődött, értéke a harmadik negyedév végén -3,2 százalék volt (2. ábra).¹ A negyedéves dinamika azonban javulást tükröz: a harmadik negyedévben 1,5 százalékot közelítő tranzakció alapú növekedésre 2013 harmadik negyedévtől eltelve utoljára a válság kitörése előtt volt

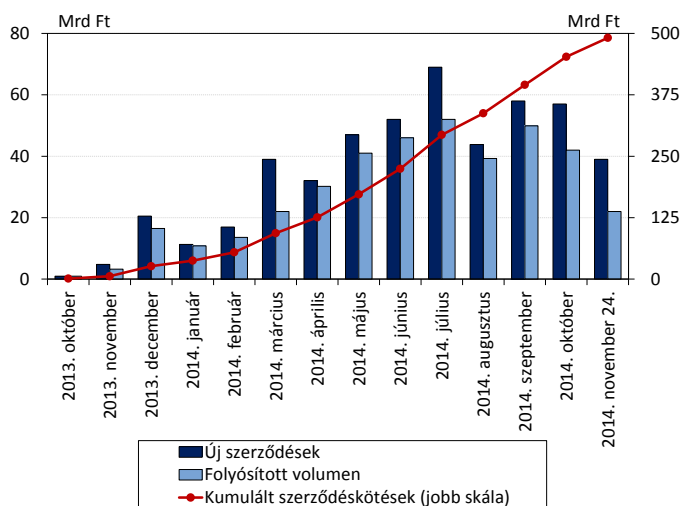
¹ A kkv szegmens tranzakcióit az egyéb állományváltozások (leírás és átsorolás) állományarányos szétbontása segítségével becsüljük.

3. ábra: Új kihelyezések a vállalati szegmensben

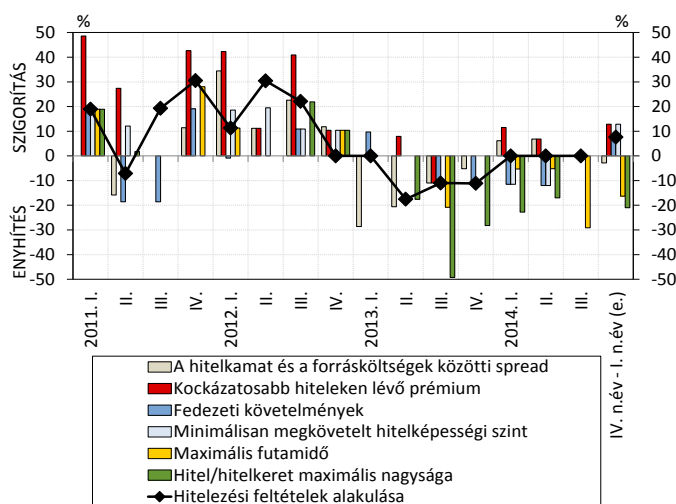
Forrás: MNB.

4. ábra: Az NHP második szakaszának szerződéskötései és a hitelek folyósítása havi bontásban

Forrás: MNB.

5. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

példa.

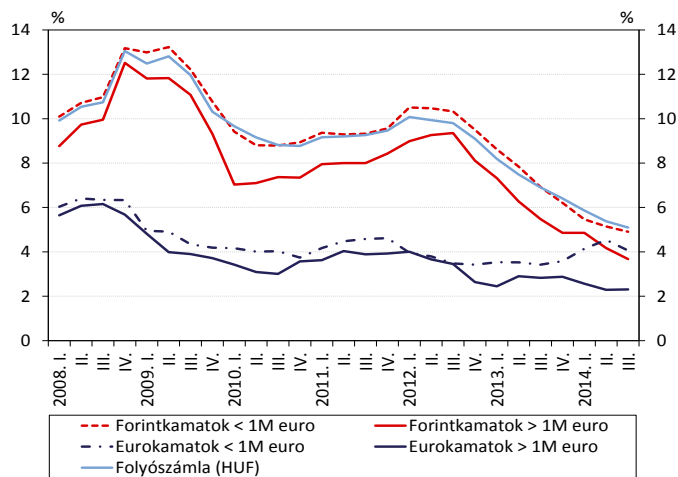
Érdemben bővült az új hitelek volumene az előző negyedévhez képest. A teljes hitelintézeti szektor bruttó új vállalati hitel kibocsátása 604 milliárd forintot tett ki a harmadik negyedévben (3. ábra). A növekedés elsősorban az euro hitelek és a Növekedési Hitelprogram keretein belül nyújtott forint hitelek bővülésének tudható be. Az új kihelyezéseken belül 344 milliárd értékű forint alapú kibocsátásra és 257 milliárd forint euróban denominált hitel kihelyezésére került sor. Az új forinthiteleken belül 49,7 százalékra nőtt az NHP-hitelek aránya, a devizahitelek finanszírozásán belül pedig az Eximbank konstrukciói képviseltek jelentős részarányt. A Növekedési Hitelprogram keretéből lehívott összeg mintegy 171 milliárddal növekedett a negyedév folyamán. A rövid lejáratú hitelek aránya emelkedett az új hitelkihelyezéseken belül, azonban továbbra is jóval alacsonyabb, mint a Növekedési Hitelprogramot megelőző időszak során jellemző volt. A rövid lejáratú hitelek alacsonyabb arányát részben a hosszabbodó átlagos futamidő következtében mérséklődő refinanszírozási igények magyarázzák.

A Növekedési Hitelprogram keretösszegének emelésére került sor. A program második szakaszára vonatkozó 500 milliárdos hitelkeret kihasználtsága a negyedév során 45 százalékról szeptember végére 80 százalékra emelkedett, majd november közepéig hasonló ütemben tovább nőtt közel 500 milliárd forintra (4. ábra). A Monetáris Tanács szeptember elején egyrészt a program folyamatosan növekvő kihasználtságát figyelembe véve úgy döntött, hogy 1000 milliárd forintra emeli a keretösszeget, valamint október végén a hitelszerződések megkötésének határidejét 2015 végéig meghosszabbította.

A hitelfeltételek változatlanok maradtak 2014. harmadik negyedévében. A hitelezési felmérésre adott válaszok alapján összességében nem történt jelentős mértékű változás a hitelfeltételekben, egyedül a maximális futamidő tekintetében enyhített a válaszadó bankok nettó értelemben² vett 29 százaléka (5. ábra). Előretekintve a bankok egy kis százaléka jelezte, hogy szigorítana a következő félévben a hitelfeltételeken. Ezzel összhangban a kockázatos hitelek prémiumának növelését, a fedezeti követelmények és a minimális hitelképességi szint emelését helyezték kilátásba. A hitelek maximális futamideje terén és a hitelek maximális nagyságának keretében azonban inkább enyhülés várható.

² A szigorító és enyhítő bankok különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

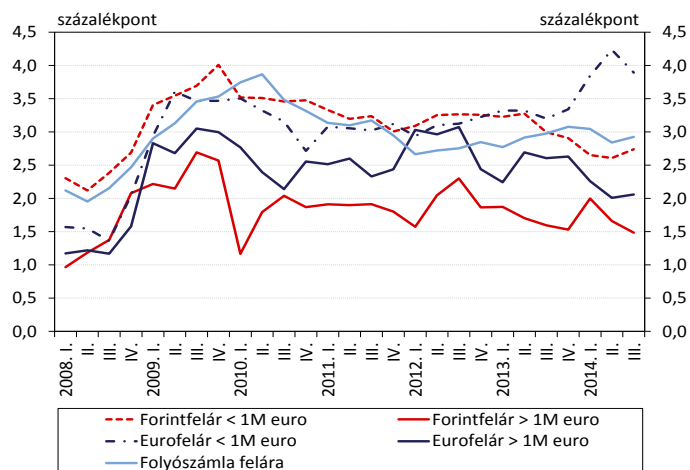
6. ábra: A vállalati új kihelyezések kamatlába

Megjegyzés: Változó kamatozású, vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek.

Forrás: MNB.

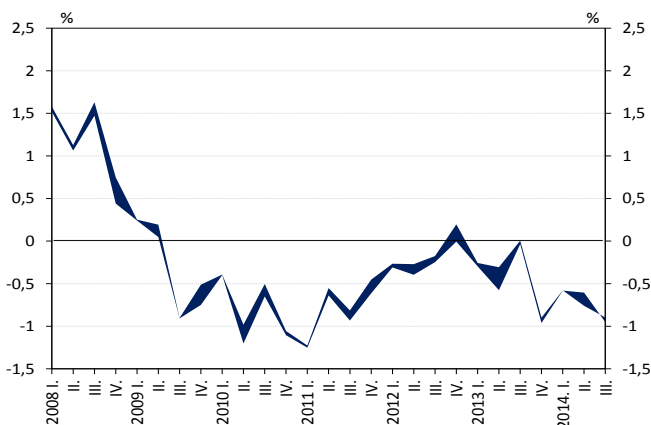
7. ábra: A vállalati új kihelyezések felára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár. Változó kamatozású, vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek.

Forrás: MNB.

8. ábra: A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a vállalati hitelezésen keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg.

Forrás: MNB.

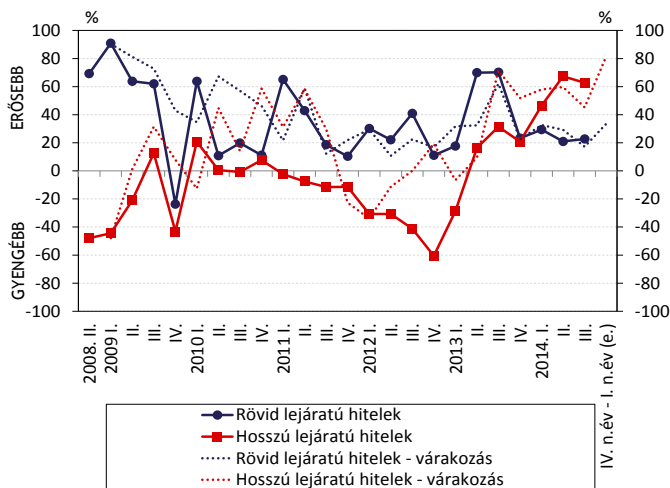
Az új kihelyezésű vállalati hitelek kamata tovább mérséklődött a harmadik negyedévben. Az előző negyedév értékeihez képest tovább mérséklődött a piaci alapú³ forinthitelek kamatlába. Az új kibocsátású vállalati hitelek esetében 0,5 százalékpontos csökkenés ment végbe, 4,7 százalékról 4,2 százalékra. A mérséklődés a nagy- és kisösszegű hiteleket egyaránt érintette, azonban az egymillió eurót meghaladó összegű hitelek esetében nagyobb mértékű csökkenés volt megfigyelhető: míg utóbbiaknál a kamatok mintegy 0,5 százalékponttal 3,7 százalékra csökkentek, addig a kis összegűek átlagos kamata 0,2 százalékponttal 4,9 százalékra csökkent (6. ábra). A folyószámlahitelek kamatlábcsökkenése mintegy 0,3 százalékpontot tett ki. A piaci alapú hiteleken kívül a hitelképes kkv-k számára a Növekedési Hitelprogram második szakasza keretein belül folyósított hitelek kedvezményes, maximum 2,5 százalékos kamatlába biztosított kedvezményes finanszírozási formát. A kisebb volumenű eurohitelek tekintetében az előző negyedévekben végbement emelkedést követően 0,5 százalékkal csökkent az átlagos kamatláb. A nagyobb összegű kihelyezések kamata nem változott szignifikánsan.

Heterogén képet mutat a felárak utóbbi negyedéves változása. A forintban denominált új vállalati hitelek átlagos felára 0,1 százalékponttal mérséklődött. A kisebb összegű forinthitelek BUBOR feletti felára 2,6 százalékponttól 2,7 százalékpontra emelkedett ugyan, de az 1 millió euro hitelösszeg feletti hitelek felárának 0,2 százalékpontos csökkenése a teljes új vállalati hitelek átlagos felárát a csökkenés irányába mozdította (7. ábra). A nagyobb összegű forinthitelek átlagos felára így csaknem 1,5 százalékpontot tett ki. A folyószámlahitelek felára az átmeneti csökkenés után ismét emelkedett, az előző negyedévhez képest mintegy 0,1 százalékponttal. Az eurohitelek esetében a kisösszegű kihelyezések és a nagyobb hitelek kamatfelára valamelyest közeledett egymáshoz. Az 1 millió euro alatti hitelek felára 0,3 százalékponttal csökkent, míg az 1 millió euro feletti értékű hitelek felára nem változott szignifikánsan.

Emelkedett a bankrendszer vállalati hitelezésen keresztül gyakorolt kontrakciós hatása. 2014 harmadik negyedévében az előzetes adatok alapján becsült Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexének értéke -1 százalék körüli szinten tartózkodott, azaz ennyivel romlott a reál-GDP a szűk vállalati hitel-kínálat miatt a 2013 és 2014 harmadik negyedéve közötti időszakban (8. ábra). A mutató

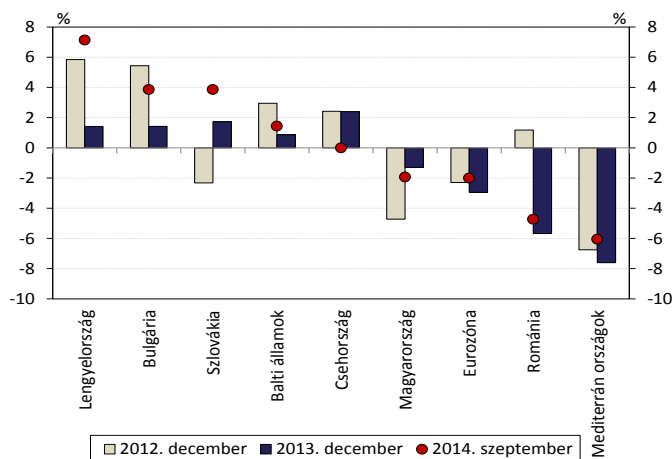
³ Az új kihelyezések esetében a változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hiteleket vizsgáljuk. Az NHP keretén belül folyósított hitelek többsége éven túli hitel, így az általunk vizsgált kamatlábakat csak a csekélyebb összegű éven belüli NHP-hitelek befolyásolják.

9. ábra: A hitelkereslet változása futamidő szerint

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

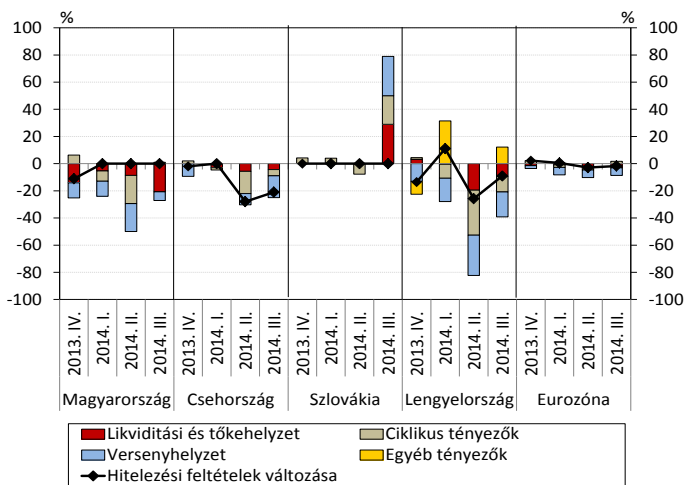
10. ábra: Vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország.

Forrás: EKB, MNB.

11. ábra: Vállalati hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

visszaesése elsősorban az éves folyamatok bázishatás miatti romlására vezethető vissza. Bár a hitelezési folyamatok az élénkülés jeleit mutatják, a vállalatok finanszírozásának mértéke érdemben elmarad a válság előtti szintjétől. A vállalati hitel-feltételek további jelentős enyhülésén keresztül a hitelpiac tartós élénkülésére lenne szükség ahhoz, hogy a vállalati hitel-kínálat a gazdasági növekedéshez érdemben hozzá tudjon járni.

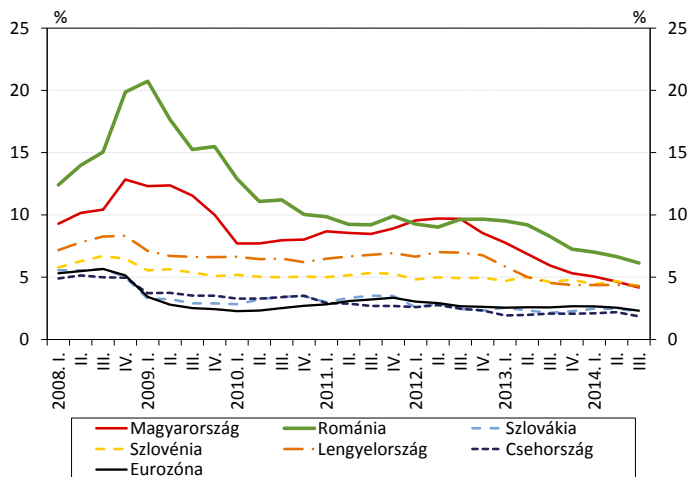
Folytatódott a hitelkereslet élénkülése főként a hosszú lejáratú hitelek iránt. A hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a bankok jelentős része, nettó értelemben vett 63 százaléka számolt be a hosszú, míg 23 százaléka a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet növekedéséről (9. ábra). Az átlagos kamatszint csökkenését a bankok nettó értelemben vett 71, a tárgyi eszközökbe történő beruházások növekedését 39, a növekvő készlet- és követelésfinanszírozási igényt 34 százaléka jelölte meg, mint a kereslet növekedésének irányába ható tényezőt. A várakozások szerint a következő két negyedévet is a hitelkereslet bővülése jellemezheti, amit legnagyobb részben a tárgyi eszközökbe történő növekvő beruházás eredményezhet.

Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

Továbbra is heterogén a vállalati hitelek növekedési üteme az Európai Unióban. Az év harmadik negyedévében a régióban tovább emelkedett, míg az eurozónában összességében mérséklődött a hitelállomány. A monetáris unión belül továbbra is jelentős heterogenitás figyelhető meg a hitelállományok változásának tekintetében. Hét eurozóna-tagországban emelkedett, míg 11 tagországban – köztük a mediterrán országokban is – csökkent a vállalati hitelállomány a tranzakciók hatására. Spanyolországban, Írországban és Szlovéniában volt a legintenzívebb az állományleépülés, azonban ez a technikai hatás mindhárom esetben elsősorban a nemzeti eszközkezelőik aktivitásának következményeként adódott. Régiós átlagban, éves viszonylatban a hitelezés élénkülése volt megfigyelhető, Lengyelország és Szlovákia esetében tovább nőtt az éves növekedési ütem a harmadik negyedévben a megelőző negyedévhez viszonyítva. Ezzel szemben Romániában továbbra is nagy ütemben épül le a hitelállomány (10. ábra).

Folytatódott a hitelezési feltételek enyhítése az eurozónában. A harmadik negyedéves hitelezési felmérések alapján enyhültek vagy változatlanok maradtak a vállalati hitelfeltételek a régióban. Az eurozónában összességében folytatódott az előző negyedévben megkezdett enyhítés, azonban azt a válaszadó bankoknak

12. ábra: Kamatkondíciók nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

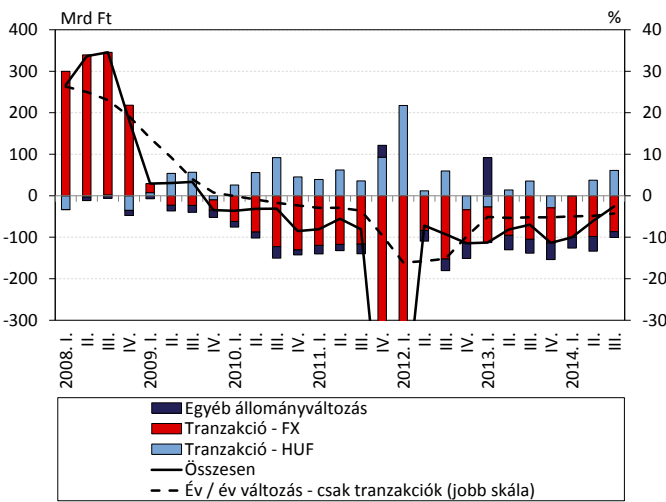
csak egy kisebb százaléka jelezte. Az EKB hitelezési felmérése alapján ennek oka, hogy a bankok is észlelték az európai gazdasági fellendülés megtorpanását, és ehhez igazították a gazdasági kilátások megítélését. A monetáris unió bankjai a feltételek enyhítését és a kereslet növekedését várják (utóbbit elsősorban az adósságátstrukturálások, a fúziók és akvizíciók kapcsán felmerülő finanszírozási igény növekedése miatt). A visegrádi országok közül Lengyelországban és Csehországban enyhítés, míg Szlovákiában hazánkhoz hasonlóan a feltételek változatlansága volt jellemző. A hitelfeltételek alakulását befolyásoló tényezők Szlovákiában szigorítást indokolnának, míg a többi országban a ciklikus tényezők, a likviditási- és tőkehelyzet, valamint a versenyhelyzet is a feltételek enyhítésének irányába hatott (11. ábra).

A régiós átlaghoz képest tovább közeledtek a magyar vállalatok finanszírozási költségei. Az összes régiós országban és az eurozóna átlagában is csökkentek a vállalati hitelek kamatlábai. A megelőző negyedévhez képest Magyarország és Románia esetében csökkentek a legnagyobb mértékben a kamatok, mindkét esetben 0,5 százalékponttal. Ehhez járult hozzá, hogy Lengyelország kivételével minden esetben a felárak is mérséklődtek. A bankközi kamatláb és a vállalati hitelek kamata közötti különbség Szlovéniában és Csehországban csökkent a legintenzívebben, 0,3 százalékponttal mind a két esetben (12. ábra).

3. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A HÁZTARTÁSI SZEGMENSZEN

2014 harmadik negyedében a hitelintézetek háztartási hitelállománya a folyósítások és törlesztések hatására mintegy 26 milliárd forinttal mérséklődött. A hitelállomány csökkenése a devizahitelek folytatódó leépülését tükrözi, miközben a forinthitelekben belül a folyósítások közel 61 milliárd forinttal haladták meg a törlesztéseket. Az új szerződéskötések volumene jelentősen, az előző év azonos időszakában tapasztalhoz képest mintegy 32 százalékkal bővült, és közel 160 milliárd forintot tett ki a negyedév során. A hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a harmadik negyedévben enyhültek a fogyasztási hitelek feltételei, továbbá előretekintve a következő félévre a bankok egy szűkebb köre már a lakáscélú hitelek feltételeinek szigorítását jelezte. A felmérés alapján a bankok elsősorban a lakáscélú hitelek iránti kereslet élénküléséről számoltak be, az elkövetkező félévre pedig további keresletnövekedést várnak mind a fogyasztási mind pedig a lakáscélú hitelek esetében. Az új háztartási hitelek teljes hitelköltsége összességében tovább mérséklődött a harmadik negyedév során, emellett az új kibocsátású jelzáloghitelek kamatfelára is csökkent. Utóbbi régiós összehasonlításban azonban még magasnak mondható.

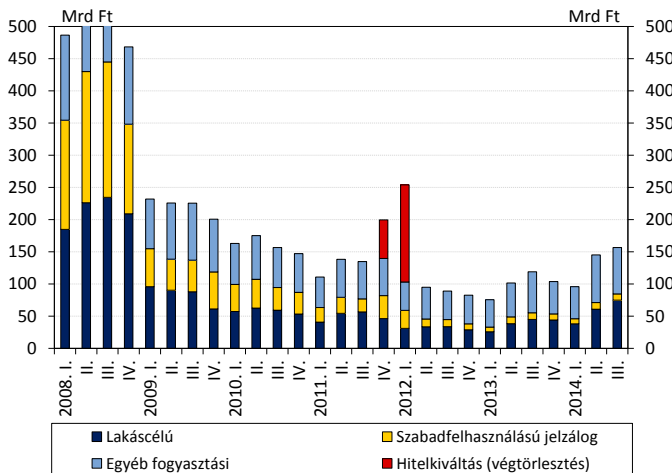
13. ábra: A háztartási hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás.

Forrás: MNB.

14. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Forrás: MNB.

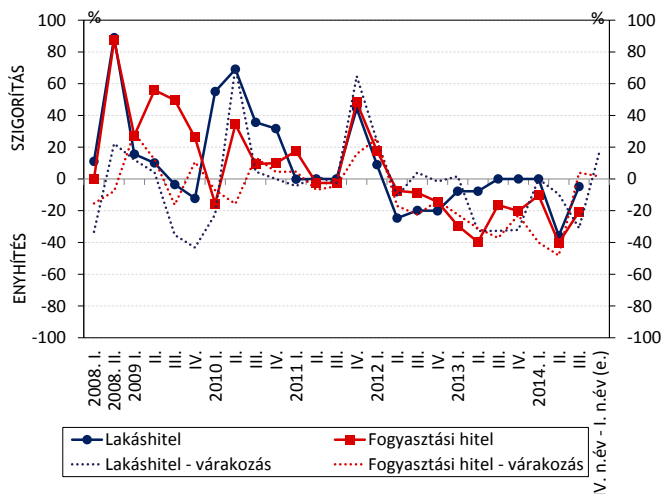
Hazai háztartási hitelezés

Folytatódott a hitelállomány forint irányába történő átrendeződése. A hitelintézetek háztartási hitelállománya 2014 harmadik negyedében a tranzakciók hatására mintegy 26 milliárd forinttal mérséklődött (13. ábra), míg a leírások és átsorolások további 14 milliárd forinttal csökkentették a háztartási hitelállományt. A forinthitelek esetében a folyósítások 61 milliárd forinttal haladták meg a törlesztéseket, míg a devizahitelek állománya 87 milliárd forinttal csökkent a tranzakciók miatt. A tranzakciós alapú éves állományleépülési ütem mérséklődött az előző időszakhoz képest, értéke 4,3 százalék volt a harmadik negyedévben. A hitelállomány csökkenése egyaránt érintette a lakáscélú és egyéb hitelek is: előbbieken esetén a nettó állományváltozás –13 milliárd forintot, míg utóbbiaknál –27 milliárd forintot tett ki⁴. A devizahitelek csökkenésével és a forinthitel-állomány bővülésével a háztartási hitelállományban folytatódott a forinthitelek arányának emelkedése.

Folytatódott az élénkülés az új hitelek volumenében. A teljes hitelintézeti szektor bruttó háztartási hitel-kibocsátása 157 milliárd forintot tett ki a harmadik negyedévben (14. ábra). Az előző év azonos időszakához képest mintegy 32 százalékkal nagyobb értékben kötöttek új szerződést a hitelintézetek a háztartási szektorral. Ilyen mértékű szerződési volumenre utoljára – a végtörlesztési időszak hitelkiváltásaitól eltekintve – 2010-ben volt példa. Az élénkülés legnagyobb mértékben a lakáscélú hitelek volumenében látszódott, de szignifikánsan emelkedett az egyéb, fedezetlen fogyasztási hiteleké is. A lakáscélú hitelek új kibocsátásán belül 24 százalékra mérséklődött az államilag támogatott konstrukciók aránya. A mérséklődés visszavezethető arra, hogy a piaci alapon kötött szerződések az alapkamat-csökkenések következtében sok

⁴ A nettó állományváltozás a tranzakciók és az egyéb állományváltozás (leírások, átsorolások) egyenlege.

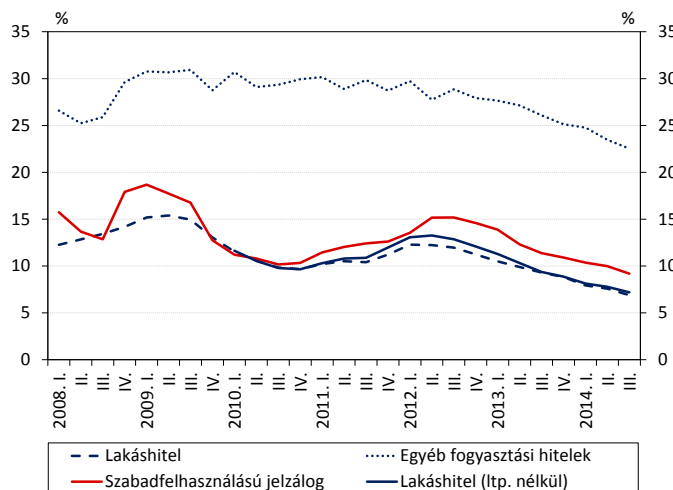
15. ábra: A hitelezési feltételek változása

Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

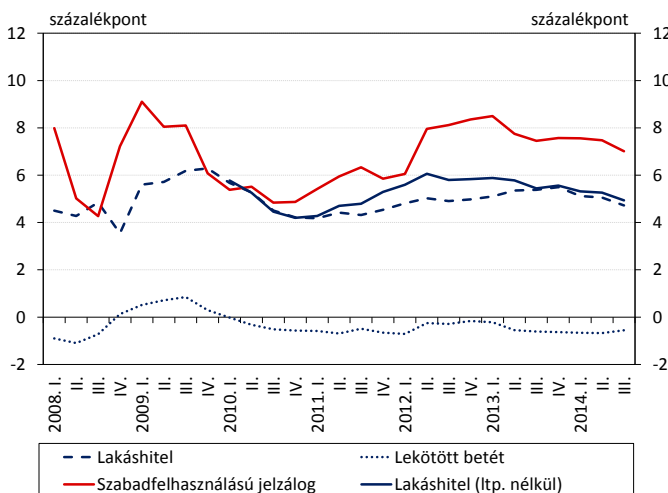
16. ábra: Az új háztartási hitelek THM-szintje

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga.

Forrás: MNB.

17. ábra: Az új háztartási hitelek kamatfelára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelárak negyedéves átlaga. THM alapú felárak.

Forrás: MNB.

esetben már legalább olyan kedvező kamatszintet biztosítanak, mint az állami kamattámogatásos konstrukció.

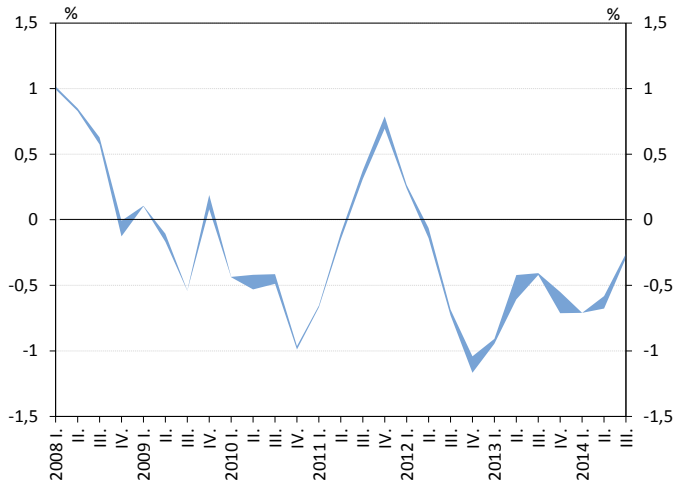
A fogyasztási hitelek feltételei enyhültek, a lakáscélú hiteleké változatlanok maradtak. A fogyasztási szegmens feltételeit összességében a válaszadó bankok nettó értelemben vett 21 százaléka enyhítette. Ez a minimális hitelképességi szint, a folyósításért felszámított díjak, valamint a hitelkamat és forrásköltségek közötti felár csökkenésében jelentkezett. Utóbbi a lakáscélú hitelek esetében is csökkent, de ebben a szegmensben összességében változatlanok maradtak a kondíciók (15. ábra). A következő félévre vonatkozóan a bankok nettó értelemben vett mintegy 16 százaléka tervez szigorítást a lakáscélú hitelek feltételein, míg a fogyasztási hitelekben gyakorlatilag nem terveznek változtatást a kondíciókban.

Folytatódott a lakáscélú hitelek felárának mérséklődése. A lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége (THM) tovább mérséklődött az alapkamat csökkentési periódus lezárulta után is. A harmadik negyedévben kötött új szerződésekre jellemző átlagos hitelköltség 6,9 százalék volt (16. ábra). A mérséklődés részben összetételhatás eredménye, amit a változó kamatozású konstrukciók arányának három negyedéve tartó emelkedése okoz. A változó kamatozású hitelek átlagos hitelköltsége 6,5 százalék, míg a fix kamatozású konstrukcióké 7,3 százalék volt. A referenciakamat (3 hónapos BUBOR) feletti felár a változó kamatozású hiteleknél mintegy 0,4 százalékponttal (4,3 százalékpont), míg a fix kamatozású termékeknél 0,3 százalékponttal (5,1 százalékpont) csökkent az előző negyedévhez képest. Ezzel folytatódott az új kibocsátású hitelek feláraiban 2013 utolsó negyedéve óta megfigyelhető csökkenés (17. ábra).

A fogyasztási hitelek teljes hitelköltsége is mérséklődött. A fogyasztási hitelek teljes hitelköltsége csökkent a jelzáloggal fedezett és az egyéb fogyasztási hitelek körében is. A szabad felhasználású jelzáloghitelek THM-e 0,8 százalékponttal 9,2 százalékra mérséklődött (16. ábra), míg a fedezetlen fogyasztási hitelek hitelköltsége nagyobb mértékben – a személyi hiteleké 1,2 százalékponttal, a gépjárműhiteleké 0,9 százalékponttal – csökkent. A THM-ben megfigyelhető mérséklődés a legtöbb hitelszegmensben meghaladta a referenciakamat csökkenésének mértékét, így a felárak enyhén mérséklődtek (17. ábra).

A bankrendszer kevésbé volt kontrakciós a háztartási hitelszegmensen keresztül. A pénzügyi kondíciós index háztartási részindexe az előző negyedévhez képest érdemben javult: az index szerint a bankrendszer hitelkínálatával 0,3 százalékos mértékben lassította a GDP éves növekedését 2013 és 2014 harmadik negyedéve között (18. ábra). Az elmúlt

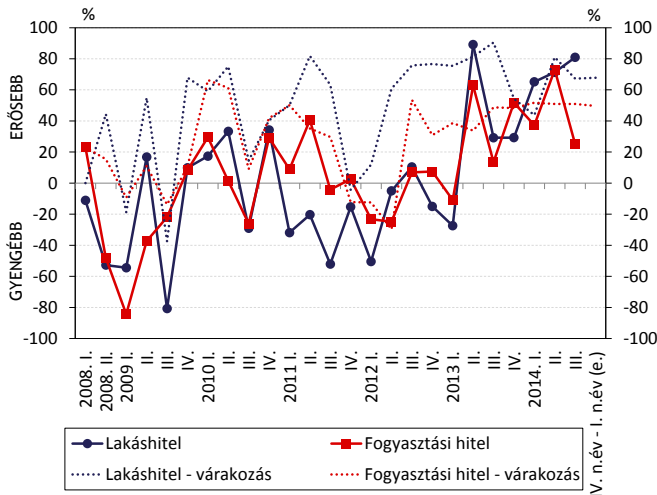
18. ábra: A PKI háztartási hitelezésre vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a háztartási hitelezésen keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg. Előzetes adatok alapján.

Forrás: MNB.

19. ábra: Hitelkereslet a háztartási hitelezési szegmensben

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

negyedévekben emelkedő új kibocsátás és az enyhülő hitelfeltételek élénkülő hitelpiacra utalnak, azonban a hitelfeltételek továbbra is szigorúbbak a válság előtti szintjüknél. Mindez a hitelfedezeti arány változatlanul alacsony – 57 százalékos – átlagos szintjében is tükröződik, ami jelentősen alacsonyabb mind a szabályozói maximumnál (forint alapú lakáshitelek esetében 80 százalék), mind pedig a korábbi évek átlagánál.

A bankok döntő többsége a lakáshitelek iránti kereslet további élénkülését érzékelte. A hitelezési felmérés alapján a harmadik negyedévben a bankok nettó értelemben vett 81 százaléka jelezte a lakáshitelek iránti, míg 25 százaléka a fogyasztási típusú hitelek iránti kereslet élénkülését (19. ábra). A kereslet növekedéséhez az alacsony hitelköltségek, a növekvő reáljövedelem és a bővülő foglalkoztatás érdemben hozzájárulnak. A válaszadó bankok többsége a kereslet további erősödésére számít mindkét hitelszegmensben. A 2015 januárjától életbe lépő, a törlesztőteher és a hitelösszeg maximalizására vonatkozó makroprudenciális szabályok elméletileg mérsékelhetik ugyan a hitelkeresletet, azonban ez a hatás elsősorban azon kevésbé hitelképes ügyfelek körében jelentkezhet, akik a bankok által megkövetelt hitelkondícióknak jelenleg sem felelnek meg.

Keretes írás: A „fair bankrendszer”-ről szóló törvényjavaslat hatása a háztartási hitelszerződések árazására

2014. november 11-én a Kormány betervezte az úgynevezett „fair bankrendszer” törvényjavaslatot, amelynek fő célja a lakossági hiteltermékekkel kapcsolatos tájékoztatási feladatok, illetve a hiteltermékek átlátható és objektív árazásának szabályozása. A törvény hatálya mind az újonnan folyósított hitelekre, mind pedig a már fennálló állományra kiterjed.

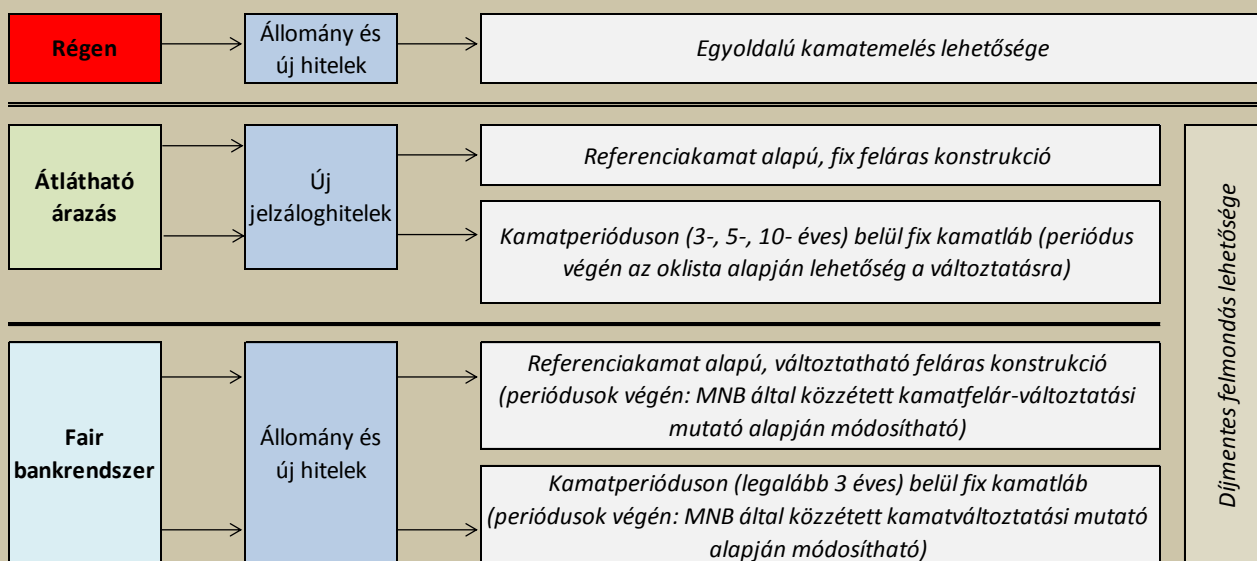
A törvényjavaslat nem az első lépés a háztartási hitelek árazásának javítása irányába. Míg korábban – a devizahitelezés felfutása által fémjelzett időszakban – a lakossági hitelszerződések a hitelezők számára általában lehetővé tették, hogy a folyósítást követően egyoldalúan módosítsa a szerződés árjellegű feltételeit, az átlátható árazásról szóló 2011. évi CXLVIII. törvény a jelzálog alapú hitelek esetében csak adott perióduson belül fix kamatozású konstrukciók, illetve a referenciakamat alapú, fix feláras konstrukciók nyújtását tette lehetővé. Előbbi árazás esetében az ügyfél a kamatperiódusok végén a kamatláb számára kedvezőtlen változása esetén jogosult a hitel költségmentes felmondására, ami érdemi kontrollt jelent a banki kamatemeléssel szemben.

A most benyújtott javaslat az átlátható árazásba foglalt elvek kibővítésének tekinthető, hiszen egyrészt kiterjed az összes 3 évnél rövidebb és hosszabb futamidejű lakossági hiteltermékre, másrészt nemcsak az új szerződéseket, hanem a már fennálló állományt is szabályozza. A tervezett szabályozás szerint a 3 évnél rövidebb futamidejű hitelek esetében a hitelezők kétféle árazást alkalmazhatnak: fix kamatozást, vagy az MNB honlapján közzétett referencia-kamatlábhoz kötött változó kamatozást, fix kamatfelárral. A 3 évnél hosszabb futamidejű hitelek esetében a hitelezők legalább 3 éves periódusokban rögzített hitelkammattal, vagy referencia-kamatlábhoz kötött változó kamatozással és annak teljes futamidejére vagy legalább 3 éves kamatperiódusokban rögzített kamatfelárral nyújthatnak kölcsönt. További kitétel, hogy a kamatperiódusok lejáratakor a hitelezők csak és kizárólag az MNB által elfogadott és közzétett, objektív kamatváltoztatási-, illetve kamatfelár-változtatási mutatók változásának megfelelő mértékben módosíthatják a kamatot, illetve a kamatfelarat.

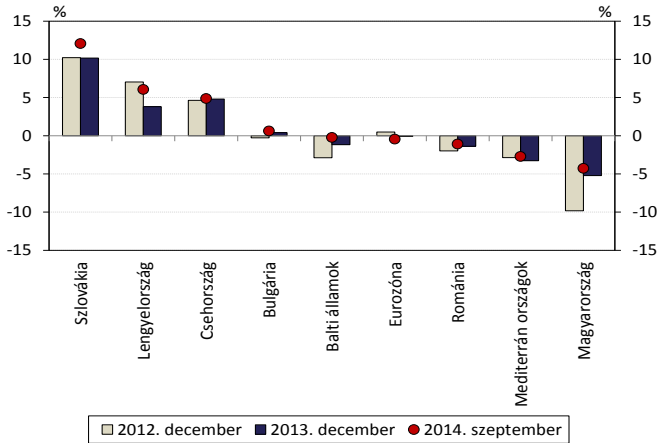
A bankok által benyújtott kamatváltoztatási mutatók törvénynek való megfelelését az MNB 30 napon belül bírálja el. A mutatóknak teljesíteniük kell a következő feltételeket:

- a hitelezés refinanszírozási költségeihez és a hitel nyújtásához kapcsolódó, az üzleti kockázat körén kívül álló körülmények változását objektív módon kell kifejezniük,
- olyan körülményeket kell magukba foglalniuk, amelyek a hitelező által nem befolyásolhatóak, tőlük függetlenek és általuk el nem háríthatóak.

A benyújtott törvényjavaslat meghatároz továbbá egy felső korlátot is a kamatváltoztatások teljes futamidő alatti számára, ami azt eredményezheti, hogy a hosszabb lejáratú hitelek hosszabb kamatperiódusokkal kerülnek majd folyósításra. A fair bankrendszer törvényjavaslatnak része a kamatperiódusok lejáratakor fellépő díjmentes felmondási lehetőség is. A 2012 áprilisa után folyósított jelzáloghitelek esetében már életben lévő szabályozás teljes állományra történő kiterjesztése jelentősen növelheti a hitelkiváltások szerepét és így a banki verseny intenzitását a jövőben.

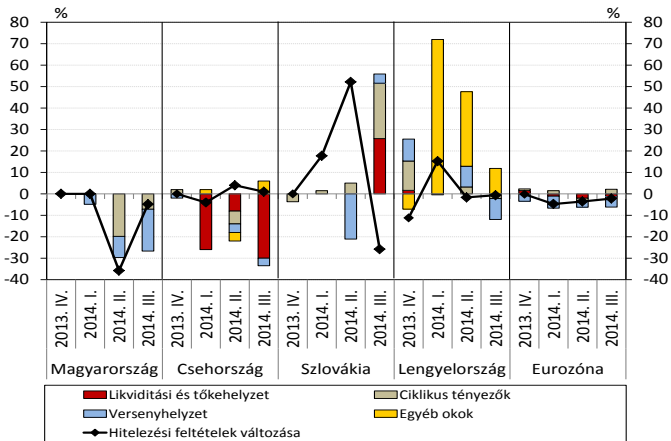

20. ábra: Háztartási hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

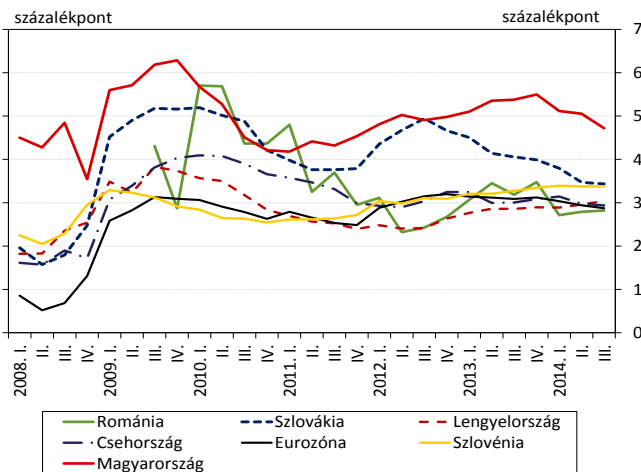
Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország.
Forrás: EKB, MNB.

21. ábra: Lakáscélú hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik.
Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

22. ábra: A felár nemzetközi összehasonlítása a hazai devizában nyújtott lakáscélú hiteleknel

Megjegyzés: 3 hónapos bankközi kamat feletti, THM alapú felárak.
Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

A visegrádi országokban továbbra is nagy ütemben bővül a háztartások hitelállománya. A KKE-országok döntő többségében emelkedett a hitelállomány a tranzakciók hatására. Az éves dinamikát tekintve a régiós országokban hazánkon kívül csak Romániában tapasztalható állományleépülés, míg a visegrádi országokban pozitív éves növekedési ütem jellemző (20. ábra). Az eurozóna-tagországokban összességében közel változatlan maradt a háztartási hitelállomány a harmadik negyedévben. Az aggregált 0 százalék körüli éves növekedési ütem heterogén hatások eredménye: a mediterrán államok markáns, 5 százalékos csökkenési ütemét más tagállamok, például Luxemburg, Málta, Belgium és Szlovákia pozitív irányú változása ellensúlyozza.

A lakáscélú hitelek feltételei némileg enyhültek Európában. A régiós országok közül Szlovákiában a bankok szélesebb köre enyhített a lakáscélú hitelek feltételein, míg Lengyelországban és Csehországban a feltételek közel változatlanok maradtak (21. ábra). Az eurozónában az előző negyedévhez hasonlóan enyhültek a háztartási hitelfeltételek mind a lakáscélú, mind a fogyasztási szegmensben, bár előretekintve 2014. negyedik negyedévére már csak kevés válaszadó jelzett enyhítést. A lakáscélú hitelek tekintetében a bankok különösen nagy százaléka szembesült a kereslet növekedésével a negyedév folyamán. Az Európai Központi Bank hitelezési felmérése hangsúlyozza, hogy a feltételek enyhítése mellett az egyes országok hitelkínálati kondícióiban látható heterogenitás is csökkent, illetve a lazítás ellenére továbbra is szigorúnak tekinthetőek a korlátok.

Mérséklődött a különbség a magyar és a régiós felár között. 2014 harmadik negyedévében a régiós országok többségében – Magyarország kivételével – nem változott nagymértékben a lakáscélú hitelek felára. Románia és Lengyelország esetében némileg nőtt a lakáscélú hitelek referenciakamat feletti felára, míg a többi országra csökkenés volt jellemző. A magyar felár a környező országok között a legnagyobb mértékben, 0,3 százalékponttal csökkent, és bár ezáltal tovább közeledett a régiós átlaghoz, azonban annál még 1,6 százalékponttal továbbra is magasabb volt (22. ábra). Az eurozónában szintén csökkent a megvalósult ügyletek felára, ugyanakkor az egyes országok háztartásai továbbra is jelentősen eltérő árjellegű feltételek (nominális kamat) mellett juthatnak csak hitelhez.

MELLÉKLET: MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hitelaggregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladata statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatók az összeállított statisztikák, a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe:

<http://www.mnb.hu/Statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A hitelezési felmérés segít feltárni, hogy a meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 11 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 9, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 11 bank és emellett 7 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2014 harmadik negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelek és a fogyasztási hitelek állományára vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 90-90 százalékát fedik le. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitel-piac 86 százalékát, az üzleti ingatlanhitelek piacának 94 százalékát képviselik. Az önkormányzati hitelek szegmensében összesen 7 banktól kértünk választ. A felmért intézmények a 2014 harmadik negyedév végi adatok alapján a bankszektor önkormányzati kitettségeinek 91 százalékát fedik le.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll, illetve a 2010 januárjában végrehajtott felmérés óta aktuális kérdéseket is megfogalmazunk valamelyik hitelezési szegmenshez kapcsolódóan. A visszatekintő kérdések 2014 harmadik negyedévére (2014 második negyedévéhez képest), az előre tekintő kérdések a következő féléves időszakra, azaz a 2014 negyedik negyedévet és 2015 első negyedévet lefedő időszakra vonatkoznak (2014 harmadik negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2014. október 1. és 16. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található:

<http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/hitelezesi-felmeres>

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)

A PKI a pénzpiacok viselkedését reprezentáló rövid kamatok és nominális árfolyam mellett a pénzügyi közvetítőrendszert jellemző egyéb ár-, mennyiségi és kvalitatív változókban található információt sűríti egy indikátorváltozóba. A PKI a pénzügyi szektor hatását méri a reálgazdaságra. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI éves változása azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi és a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A PKI-t meghatározó változók súlyait egy olyan VAR (vektor autoregresszív) modellből származtatjuk, amely a Tamási–Világi (2011)⁵ által kifejlesztett bayesi strukturális VAR modellen alapul. A VAR modellben az úgynevezett előjel-restrikciós módszerrel azonosítani lehet a monetáris politikai sokkokat, valamint a pénzügyi piacok és bankrendszer kínálati sokkjait. Az azonosított sokkok segítségével kiszámítható, hogy az egyes pénzügyi változók váratlan megváltozásai hogyan hatnak a GDP növekedésére. A módszertan előnye, hogy kiszűrhető a pénzügyi változók endogén reakciója a konjunktúra alakulására, vagyis valódi ok-okozati kapcsolat azonosítható.

⁵ TAMÁSI, B.–B. VILÁGI (2011): Identification of Credit Supply Shocks in a Bayesian SVAR model of the Hungarian Economy. *MNB Working Papers*, 2011/07.

A PKI a következő változókon alapul:

- 3 hónapos bankközi kamat (BUBOR),
- nominál effektív árfolyam,
- vállalati hitel-állomány,
- lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hitelállomány,
- kamatmarzs a vállalati hiteleken,
- kamatmarzs a lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hiteleken.

A teljes PKI mellett kiszámolhatók részindexek is. Így például a pénzügyi hatásoktól megtisztított „bankrendszeri” PKI a hitelek és a kamatmarzsok súlyozásával készül. Ugyanakkor a PKI alapjául szolgáló VAR modell arra nézve nem szolgáltat információt, hogy a bankközi kamat mekkora részben hat a fogyasztási és mekkora részben a vállalati hiteleken keresztül. Erre csak hozzávetőleges becslést tudunk adni a fogyasztási és a vállalati forinthitelek részesedésének felhasználásával. Ezt a bizonytalanságot fejezi ki az, hogy a fogyasztási, illetve a vállalati hitelezésnek a GDP-re gyakorolt hatását sávos ábrákon jelenítjük meg. A sáv egyik határa csak a hitelmennyiségnek és a kamatmarzsoknak a VAR modell alapján kiszámolt hatását méri. A sáv másik határának kiszámolásához a pénzügyi kamatok hatását is figyelembe vesszük, de ez a kalkuláció már nem a VAR modellen, hanem a fent jelzett becslésen alapul.

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2014. november

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

